

*До разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 055.26.071
Державного торговельно-
економічного університету
(02156, м. Київ, вул. Кіото, 19)*

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора економічних наук, професора, декана економічного факультету
Центральноукраїнського національного технічного університету**

Шалімової Наталії Станіславівни

на дисертаційну роботу Бондаренка Костянтина Сергійовича

на тему «Аналіз big data в системі digital-аудиту компанії»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань «Управління та адміністрування»

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Актуальність теми дослідження

Сучасні виклики у сфері аудиту, такі, як стрімкий розвиток роздрібного бізнесу, великі обсяги інформації у форматі big data, поява програмного забезпечення для аудиту, що перевершує можливості загальновідомих програмних продуктів, та складність фінансового та управлінського обліку, є основними факторами, що визначають еволюційні зміни у сфері аудиту. Професійні користувачі інформації вбачають, що класичний підхід до аудиту не відповідає сучасним вимогам компаній, тому на початку 2020-х років з'явився новий вид аудиту – digital-аудит компаній. Цей новий підхід передбачає використання нових методологій та програмного забезпечення, що можуть забезпечити якісний та ефективний аудит компаній.

Зростання обсягу інформації у сфері аудиту характеризується швидкою

динамікою змін. Ще одним фактором, що підтверджує зростання навантаження на аудиторську сферу, є збільшення кількості компаній, які отримали послуги обов'язкового аудиту. Це розширення переліку клієнтів свідчить про необхідність обробки аудиторами великих обсягів даних із внутрішніх систем компанії та інших джерел.

Важливо зважувати на те, що розвиток онлайн-бізнесу впливає на складність обліку і звітування за МСФЗ, що збільшує навантаження на аудиторські компанії. Ці зміни вимагають комплексних змін в методології та інструментах аналізу даних, що відображається у звітах про прозорість аудиторських компаній. У світлі сучасної нестабільності, спричиненої торговими війнами, збройними конфліктами та економічними коливаннями, спостерігається технологічний та інформаційний розвиток суспільства, що стимулює генерацію компаніями big data.

У зв'язку з активним впровадженням інновацій, пов'язаних з інформаційним забезпеченням, в царинах обліку та аудиту, зокрема активне використання специфічного програмного забезпечення для проведення аудиторських процедур в digital-аудиті, тема дисертаційної роботи Бондаренка К. С. – "Аналіз big data в системі digital-аудиту компанії" – є актуальною, а проведене наукове дослідження з розробки теоретико-методологічних та організаційних засад, а також практичних аспектів аналізу big data в системі digital-аудиту компанії є актуальним та важливим.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Своєчасність наукового дослідження Бондаренка К.С. узгоджується із загальним трендом діджиталізації фінансового та управлінського обліку та аудиту.

Актуальність і практичну цінність дослідження підтверджує те, що дисертація виконана відповідно до науково-дослідних тем кафедри фінансового аналізу та аудиту Державного торговельно-економічного університету:

- «Антикорупційний аудит підприємств критичної інфраструктури та суспільного значення» (номер державної реєстрації 0123U101987)

- «Digital-аудит фінансової звітності компаній-продуцентів bigdata» (номер державної реєстрації 0120U105471) на замовлення ТОВ «Ернст енд Янг Аудиторські послуги».

Науково-дослідні роботи виконані як на замовлення держави, так і на замовлення реального сектору економіки.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертації викладені наукові твердження, висновки та рекомендації виявляються обґрунтованими, надійними та логічними. Підтвердженням обґрунтованості отриманих результатів слугують широкий спектр оброблених даних, аналіз літературних джерел, критичний огляд з подальшим формулюванням конкретних висновків і рекомендацій.

Аналіз дисертаційної роботи свідчить про досягнення поставленої мети та успішне виконання завдань. Висновки та рекомендації, представлені у роботі, виявляються обґрунтованими та логічними. Широкий спектр оброблених даних, використання різних методів аналізу, а також взаємодія з науковою спільнотою під час конференцій підтверджують авторський підхід та серйозний підхід до дослідження.

Результати досліджень, представлені у всіх розділах дисертаційної роботи та їх структурних компонентах, супроводжуються обґрунтованими висновками та конструктивними пропозиціями. Робота завершується загальними висновками, які відображають ключові результати та важливі висновки, а також включає важливий презентаційний матеріал, представлений в додатках. Зміст дисертації та її оформлення відповідають встановленим науковим вимогам та стандартам.

У дисертації, яка подається на захист, представлені фактичні дані, які відображають результати впровадження висновків та пропозицій на основі

об'єктів дослідження. Відзначається присутність авторської думки та повнота дослідження, що виявляються у вивченні теоретико-методологічних та організаційних засад, а також у розробці практичних положень аналізу big data в системі digital-аудиту компанії.

Наукова новизна одержаних результатів

Автор цієї дисертації досяг визначених ним цілей і завдань дослідження, що відображається в науковій оригінальності та практичній значимості отриманих результатів. Відзначається наявність предмету публічного захисту. Його досягнення можна розглядати як важливий внесок у розвиток теорії та практики аудиту ефективності. Один з найбільш значущих внесків автора полягає у розробці інноваційної концепції аналізу big data в системі digital-аудиту компанії. Ця концепція вперше в науковому середовищі пропонує універсальний та систематизований інструментарій обробки великих обсягів даних для потреб аудиторської діяльності. Результатом є збільшення кількості, якості та обґрунтованості аналітичних процедур, що в свою чергу призводить до підвищення якості та ефективності проведення аудиту. Вагомими науковими результатами відрізняються наукові положення, які удосконалюють існуючі наукові теорії. Зокрема, було удосконалено:

- категоріально-понятійний апарат digital-аудиту шляхом введення до наукового обігу понять: «digital-аудит компанії», «система digital-аудиту компанії», «компанія-продуцент big data», більш якісного, чітко визначеного обґрунтування поняття «big data». На відміну від загальноновизнаних підходів, удосконалений категоріально-понятійний апарат включає: специфічну для digital-методології конфігурацію програмного забезпечення, використання нової digital-інфраструктури, що, зрештою, сприяє ефективному проведенню аудиторських процедур та спрямовано на впорядкування процедурно-документального забезпечення digital-аудиту компанії;

- підхід до класифікації визначальних детермінант у зворотно-пірамідальному форматі за ознаками значимості впливу на процес визначення доцільності проведення digital-аудиту компанії, що, на відміну від загальноприйнятих підходів, пріоритезує складність ІТ-середовища компанії та порядок аудиту звітностей, а не генерацію big data, що, зрештою, дає більш коректне відображення пріоритетності визначення складових алгоритму та критеріїв визначення доцільності проведення digital-аудиту;

- періодизація еволюційних змін та візії аудиту у вигляді чотирьох етапів: комп'ютеризація, інтернетизація, діджиталізація, інтелектуалізація, сукупність яких, на відміну від загальноновизнаних підходів, включає дві останні компоненти, що актуалізує етапи трансформації у відповідності до сучасних змін та коректніше відображає хронологічну презентацію розвитку аудиторської діяльності;

- організаційний підхід до проведення кількісно-якісної аудиторської оцінки big data, який включає виокремлення додаткової категорії digital-спеціаліст, який аналізує big data зі сторони її сумісності із digital-інструментами аналізу big data, що, зрештою, сприяє оптимізації аналізу big data різними спеціалістами;

Наведені наукові положення є вагомим внеском в розвиток теорії, організації та методики аналізу big data в системі digital-аудиту компанії.

Практична цінність одержаних результатів та розроблених рекомендацій

Результати дослідження, викладені у дисертаційній роботі, не лише мають важливе теоретичне значення, але і відображають значимі практичні аспекти. Отримані висновки досягли рівня, що дозволяє їх використання у практиці як методичні розробки та практичні рекомендації. Вони гармонійно взаємодіють між собою, утворюючи основу для системного удосконалення організаційно-методичного забезпечення аналізу big data в рамках digital-аудиту компаній.

Практичне значення отриманих результатів проявляється у перетворенні теоретичних і методологічних положень дисертації у конкретні методики та рекомендації, спрямовані на ефективне проведення digital-аудиту.

Робота Бондаренка К.С. підтверджує, що її результати не лише мають академічне значення, але й мають практичне застосування. Впровадження запропонованих новацій сприяє не лише розвитку незалежного аудиту, але й формуванню організаційно-методичних засад за рахунок створення відповідних алгоритмів та процедур для аналізу big data в рамках digital-аудиту компаній. Практична спрямованість ключових наукових результатів дослідження, теоретичних положень і висновків підтверджується документами про їх впровадження. Теоретичні та методологічні положення дисертації, перетворені у конкретні методики та рекомендації, можуть послужити науковою основою та методичним підґрунтям для компаній із різних галузей.

Результати дослідження впроваджено такими компаніями:

1. ТОВ «ТРЕЙД-ІН МОТОРС» (довідка № 2023/1 від 27 грудня 2023 р.).
2. ТОВ «ВсДизель» (довідка № 2246 від 25 січня 2024 р.).
3. ТОВ «Пульсар Експо Україна» (довідка № 15 від 26 лютого 2024 р.).
4. ФГ «СФГ «Ельдорадо» (довідка № 10 від 20 січня 2024 р.).
5. ТОВ «АПК-Сервіс» (довідка № 12 від 23 січня 2024 р.).
6. ТОВ «УДЕН-УКРАЇНА» (довідка № 23/36 від 26 січня 2024 р.).
7. ТОВ «ТРЕЙД-ІН МОТОРС» (довідка № 2024/2 від 6 лютого 2024 р.).
8. ТОВ «Система ЛТД» (довідка № 1 від 26 лютого 2024 р.).
9. ПрАТ «КАТП «АГРОБУДАВТОСЕРВІС» (довідка № 53785 від 7 лютого 2024 р.).

Подальше використання отриманих результатів наукових досліджень у практиці незалежного аудиту та в освітньому процесі виявляється доцільним, з урахуванням їх теоретичної орієнтації та практичного значення.

Основні тези та положення дисертації були викладені та обговорені на науково-практичних конференціях, що підкреслює їх актуальність та інтерес для наукової спільноти і практиків.

Такий обмін ідеями та дискусії сприяють подальшому розвитку та вдосконаленню методів та підходів у сфері аудиту, а також сприяють популяризації нових наукових знань серед фахівців та студентів.

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Результати дослідження були опубліковані у восьми наукових працях, зокрема: одна колективна закордонна монографія, чотири наукові статті у фахових виданнях України та три у збірниках міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Вони відображають основний зміст та наукові висновки дослідження. Хронологічна послідовність публікацій свідчить про систематичний хід дослідження та поетапне оприлюднення результатів для публічного обговорення.

Структура дисертаційної роботи включає вступ, три розділи, висновки, додатки, а також списки використаних джерел для трьох розділів. Загальний обсяг дисертації становить 208 сторінок, з яких 148 сторінок припадає на основний текст, а також включає 20 таблиць, 11 рисунків, і 8 додатків. Кількість найменувань у списку використаних джерел складає 126.

Зазначені публікації відповідають вимогам для оприлюднення результатів досліджень з метою отримання наукового ступеня доктора філософії. Вони повністю відтворюють основні результати та висновки дослідження, що було проведено в межах дисертаційної роботи.

Оцінка мови, стилю та оформлення дисертації

Застосована у роботі наукова термінологія є загальноновизнаною, стиль викладення результатів теоретичних і практичних досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність їх сприйняття та використання.

Основні зауваження та дискусійні питання

Рівень дисертаційної роботи та її значення для розвитку теорії і практики аналізу big data в системі digital-аудиту компанії оцінюється позитивно. Водночас існують певні недоліки та дискусійні положення, які потребують уваги:

1. В дисертаційній роботі приділена увага здебільшого великим компаніям та компаніям Великої Четвірки. Було б доцільніше додатково розкрити проблема генерації великих масивів даних на середніх компаніях, які за своєю природою хоч менш вірогідно можуть продукувати big data, проте можуть мати власні аспекти інформаційного забезпечення господарської діяльності.

2. В той же час неповною мірою було висвітлено аналіз статей фінансової звітності для визначення можливості генерації big data та доцільності використання окремих digital-інструментів, доречніше робити повний аналіз господарської діяльності обраних компаній за визначений період із винесенням розрахунків в додатки та зазначенням основних положень у відповідному розділі дослідження.

3. В дисертаційній роботі доцільніше було б представити монетарну складову аналізу ефективності аудиторських компаній від впровадження додаткової методології, що дало б змогу краще зрозуміти вплив досліджуваних змін в аудиті на діяльність провідних аудиторських мереж.

4. В параграфі 2.1 «Компаративний аналіз практик аудиту та digital-аудиту компанії» було б доречно результати аналізу візуалізувати у вигляді блок-схеми і представити її в додатках із відповідним посиланням у

зазначеному параграфі.

Проте висловлені зауваження та рекомендації не зменшують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження як в теоретичній, так і практичній площині.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Положення дисертаційної роботи не містять текстових запозичень інших авторів без посилань на відповідні джерела. Дисертація та наукові публікації виконані автором із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота Бондаренка Костянтина Сергійовича на тему «Аналіз big data в системі digital-аудиту компанії» є завершеною науковою роботою, що містить нові обґрунтовані наукові результати. Робота за змістом відповідає темі дисертації та встановленим вимогам відповідно до «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Загальний висновок

Досліджена проблематика є актуальною, тема дисертаційної роботи розкрита, поставлені завдання виконані.

Дисертаційна робота Бондаренка Костянтина Сергійовича на тему «Аналіз big data в системі digital-аудиту компанії», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 - «Облік і оподаткування», є завершеною працею, виконана на належному науковому рівні та повною мірою відповідає вимогам до «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої

вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Бондаренко Костянтин Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету,
професор кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнського національного
технічного університету

Наталія ШАЛІМОВА

Підпис професора Шалімової Н.С. засвідчую:

Проректор з наукової роботи та
міжнародних зв'язків
кандидат технічних наук, доцент

Андрій ТИХИЙ

03.05.2024